

ZDZISŁAW ŁODZIANA

ur. 1929; Puławy

Miejsce i czas wydarzeń	Puławy, dwudziestolecie międzywojenne
Słowa kluczowe	dzieciństwo, Żydzi, relacje polsko-żydowskie, antysemityzm

Antysemickie nastroje i pogrom Żydów w Puławach

[Żydzi w Puławach mieszkali] głównie to w centrum i na ulicy Gdańskiej i pamiętam, że taki był... w którym to roku było? W trzydziestym siódmym czy ósmym, taka awantura, taki pogrom Żydów w Puławach był wieczorem. Dużo młodzieży tych sztubaków z tego ogólniaka brało w tym udział i później ich relegowali ze szkoły, usunęli za te zajścia, bo pobili Żydów, obrabowali kilka sklepów. Kto to podpuścił ich, nie mam pojęcia. W każdym razie ja też osobiście, taka była atmosfera wtedy, rozrzucałem ulotki. Były takie drukarenki, ojciec mi kupił jako dziecko, takie drukarenki ręczne, tak się układało takie trzcioneczki maczało się w tuszu i wybijało się. I ja drukowałem takie napisy: „Nie kupuj u Żyda”, „Bij Żyda”, i to rozrzucałem, dzieciak dziesięcioletni, ktoś mnie podprowadzał, to taka atmosfera była, to było kiedy do władzy dostał się Rydz-Śmigły przed wojną, to takie antyżydowskie, bo Piłsudski to chyba miał żonę z pochodzenia Żydówkę to tego nie było, akurat Rydz-Śmigły w trzydziestym piątym czy szóstym roku doszedł do władzy. No i tu, dlatego ja też tak mówię, że jak on nastał to taka atmosfera, jakaś taka nagonka na tych Żydów i to bardzo głośny, to zresztą nie tylko w Puławach było, ale w Puławach to zapamiętałem, że to bardzo potępił i dyrektor nazywał się Faist, dyrektor tego gimnazjum i liceum z pochodzenia Niemiec, ale podobno zachowywał się nienagannie za okupacji, nie wiem czy przyjął folkslistę czy nie, ale w każdym razie ludzie nie narzekali na niego, to właśnie bardzo, bardzo rygorystycznie podszedł do tego i ukarał tych uczniów, że zwolnił ich.

A właśnie, że [te zajścia] były chyba bez powodu. Taka była jakaś nagonka nie wiem czy to z Niemiec hitlerowskich to przyszło, bo tam tak przecież prześladowali tych Żydów, była ta noc kryształowa, kiedy tych Żydów tak sponiewierali, czy to stamtąd, nie mam pojęcia. Były te korporacje na wyższych uczelniach, no ale w Puławach nie było wyższych uczelni, chodzili z tymi mieczykami, te czapki mieli takie specjalne ci studenci i tworzyli getta ze studentami na uczelniach wyższych, nie życzyli sobie siedzieć z Żydami, jakiś tam kącik wydzielony był i wiem, że tak było, a to byli ludzie

dobrze wykształceni, no ale w Puławach tego nie było, przecież była tylko średnia szkoła, jedyna na cały powiat to była, ludzie mdleli jak się ich dzieci dostawały do tej uczelni, było bardzo trudno się dostać do tego ogólniaka.

To się działo w centrum, ja niestety nie brałem w tym udziału bo to było wieczorem, no to ta ulica Lubelska, czy Zwycięstwa, jak się ona później nazywała, i ta Gdańska, o tam to się grupowało, i tutaj ta część między Kołłątają a Wisłą, to tutaj była bożnica, tutaj cała ta dzielnica, w tej chwili tam kamień jakiś stoi, że tu była dzielnica żydowska, no ja tam się nie zapuszczałem, bo byłem jeszcze za mały, ale w każdym razie na tych terenach to było. I to pochod był, tam nosili pochodnie podobno, wykrzykiwali, tłukli tych Żydów, bili, wybijali szyby, a taki to tłum był, tak to z jakiegoś podpuszczenia było, ale nie brałem w tym udziału to tylko to ze słyszenia znam. Ale było bardzo groźne, głośnie to było i spotkało się z potępieniem. Nikt nie został zabity, tylko poturbowali tych Żydów.

Ale to że uległem tej propagandzie, rozrzucałem te hasła antyżydowskie „Nie kupuj u Żyda”, „Bij Żyda”, „Nie kupuj”, to na takich pasemkach, ścinki papieru rozrzucałem, to aż się wstydzę w tej chwili, ale to miało miejsce. To na tych Alejach Żyrzyńskich, w mieście szedłem, takich paskudztw sobie nagromadziłem i rozrzucałem. Ojciec pamiętam był niezadowolony, ale nie zabraniał mi, ale był niezadowolony. Raz mi jakiś pan, mówi: „Chłopcze, a co ty robisz? Kto ci to kazał?” Ja mówię: „Nikt mi nie kazał”, i poszedłem, nie tłumaczyłem się.

Data i miejsce nagrania	2003-10-15
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Transkrypcja	Agata Kołtunik
Redakcja	Maria Radek
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"